

Nad knihou Pravidla vkusu

Když bez pařezu není stolu a bez palet sedačky

Basbarytonista Adam Plachetka zpívá během akce uspořádané pražským kavárníkem Ondřejem Kobzou na střeše Lucerny lidem, kteří jej poslouchají oblečení ve vanách naplněných vodou.

Foto ČTK/AP – Petr David Josek

Zuzana Kultánová

Co všechno dokážeme ovlivnit svým vkusem? Jaký má vliv například na podobu školství, se ptají antropologové a sociologové Marie Heřmanová, Michal Lehečka, Ondřej Špaček a Ludmila Władyniak v knize *Pravidla vkusu* (Host 2024). Nenárokují si přitom roli arbitřů, aby vkus posuzovali, zajímá je, kde se bere, jak se utváří a jaké má sociální důsledky.

Vycházejí z vlastního výzkumu i ze starších poznatků. Především z těch, které shromáždil jejich francouzský kolega Pierre Bourdieu, jenž v 60. letech zavedl pojem „kulturní kapitál“, když jej bádání přivedlo k závěru, že naše nemateriální zázemí může přispívat ke společenským nerovnostem podobným způsobem jako peníze.

Zákony nudy

Bourdieuovi současní pokračovatelé na 264 stranách své knihy pátrají především po tom, nakolik kulturní kapitál určuje naše postoje k veřejnému prostoru a dění. Zkoumají například algoritmy sociálních sítí a ptají se, proč spouště lidí připadají influenceri autentičtější než klasici novinářů. Na konkrétních příkladech dokumentují, jak kulturní kapitál tvaruje naše vnímání okolního světa i to, jak se na jeho utváření podílejí učitelé.

Právě kapitola věnovaná českému školství patří k nejzajímavějším. Odhaluje, že celé genera-

ce dětí u nás pedagogové formují podle středostavovského vkusu, z jehož hodnot mýty až mrazí. Cení se pfe, motivace, spořádaná rodina. Přičemž tyto preference v praxi vedou ke škatulkování a často ztěžují přístup ke vzdělání dětem, které by potřebovaly pravý opak, protože kulturního kapitálu nemají právě nazbyt.

Střední třída neodpouští. Ve své podstatě je nehybná, přitom ale paradoxně invazivní

Ostrakizaci ve třídách čelí i ti, kdo se liší. Lhostejno, zda pozitivně, nebo negativně. Ať tak, či onak, setkávají se s přesně tím typem odstupu, jakému jsou v korporátních zaměstnáních vystaveni ti, kterým se přihodí, že s manažery nesdílí jejich preference a pohled na svět.

Jak z *Pravidel vkusu* plyne, střední třída neodpouští. Ve své podstatě je nehybná, přitom ale paradoxně invazivní, protože si všudypřítomným tlakem vynucuje přijetí svých měřítek.

Závěry, jež kniha předkládá, ovšem komplikuje fakt, že vycházejí především z dat posbíraných v Praze, což zkrsluje jejich celkovou výpovědní hodnotu. Autorský kolektiv si tento defekt dobře uvědomuje a při-

pouští jej už v předmluvě. Není tak divu, že formulace středostavovských akademiků a akademiků čtenáře po čase začínou poněkud nudit, protože – jak jejich práce dobře ilustruje – není nic nudnějšího než střední třída.

Do uniformem!

Nejsou to však jen učitelé, kdo na zestejňování společnosti mimoděk usilovně pracují. Své v tomto ohledu odvádějí také architekti veřejného prostoru a nejrůznější „tvůrci“, jejichž kreativitu řídí honoráře, za něž je možné ji prodávat. Čím větší konformita, tím vyšší odměna. A tak to u nás vypadá všude stejně, banálně.

Jako příklad autoři zmiňují třeba epidemii zavařovaček, v nichž se jeden čas servírovaly nápoje skoro ve všech českých „trendy“ podnikcích, kde to navíc vypadalo, jako by se průměrný český designer neobešel bez palet či stolků z pařezu.

Vkus, o němž je v knize řeč, zkrátka často není ničím jiným než snahou o dosažení uniformity. I přesvědčení, že by člověk měl v ideálním případě být jakousi beztřídní, občanský angažovanou bytostí, jež ráda tráví čas ve specificky upraveném veřejném prostoru, se může snadno stát pastí. „Pojetí člověka jako středostavovské entity s určitým estetickým cítěním skrývá mnoho rovin potenciální diskriminace: sociální, ale i genderové a etnické,“ připomíná v publikaci *Feminist City*

spisovatelka Leslie Kern, již autoři citují.

Například oblíbená představa střední třídy, jak by mělo vypadat „město pro lidi“, prakticky vůbec nebere v potaz ty, kteří ji nesdílejí. Kterým z nejrůznějších důvodů nevadí třeba neupravené placky či určitá divočina a kteří jsou ze svého světa intenzivně vytlačováni designovými obchody, fancy kavárnami a drahými nájmy.

Za zaznamenání přitom stojí, že pokud se středostavovským tvůrcům veřejného prostoru někde nezadaří, jednoduše se přesunou jina. V praxi to vypadá kupříkladu tak, že „kreativci“ vpadnou do sídlištního kulturního centra a v podstatě ho rozloží, protože nerozumí tomu, jak místní přemýšlejí a co preferují. Marně se jim snaží vnutit svoje představy o tom, jak by to přece mělo správně být. Prakticky ale pak nezodpovídají za dopady takového konání.

Ve svém celku *Pravidla vkusu* nabízí solidní portrét středostavovského mainstreamu i jeho vlivu na společnost. A připomínají, proč bychom měli být vděční také za „nevkus“, který svou subverzí narušuje status quo a vyvolává otázky. Průběžně kreativce totiž žádá nepokládá. Kniha však naštestí své čtenáře celkem intenzivně motivuje, aby začali přemýšlet minimálně o tom, co všechno – a proč vlastně – jsou ochotni považovat za vkusné a autentické.

(Autorka je spisovatelka)